

ยุทธศาสตร์การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

Strategies for Organizing Local Wisdom Learning Center in the Northeast Region

อัจฉริยะ วงษ์คำชาว และทิวลา ลดาวัลย์

Ajchariya Vongkhamsao and Tawil Ladawan

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

North Eastern University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Twinman62@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและ 3) พัฒนายุทธศาสตร์การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยใช้วิธีผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารศูนย์ฯ ที่ปรึกษาศูนย์ฯ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และประชาชนชาวบ้านศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวนทั้งสิ้น 352 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.99 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความสอดคล้อง และค่าดัชนี PNI_{Modified}

ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบของการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีองค์ประกอบ 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการตัดสินใจร่วมกัน 2) ด้านการจัดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ 3) ด้านการจัดสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ 4) ด้านการสร้างกฎกติการ่วมกัน 5) ด้านการสื่อสารระหว่างผู้นำสมาชิกกับองค์กรชุมชน และ 6) ด้านการควบคุมตรวจสอบ

2. สภาพปัจจุบันของการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาพรวมมีการปฏิบัติในระดับปานกลาง และสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้

---

*ได้รับบทความ: 4 พฤศจิกายน 2561; แก้ไขบทความ: 5 สิงหาคม 2562; ตอรับตีพิมพ์: 4 กันยายน 2562

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือภาพรวมมีระดับที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการพัฒนายุทธศาสตร์การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ 28 กลยุทธ์ และ 28 ตัวชี้วัด ได้แก่ การสร้างกฎกติการ่วมกัน ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ 4 ตัวชี้วัด การสื่อสารระหว่างผู้นำสมาชิกกับองค์กรชุมชน ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ 4 ตัวชี้วัด การตัดสินใจร่วมกัน ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ 4 ตัวชี้วัด การจัดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ 5 ตัวชี้วัด การจัดสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ 5 ตัวชี้วัด และการควบคุมตรวจสอบ ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์ 6 ตัวชี้วัด

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์; การดำเนินงาน; ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study or components of local wisdom learning center in the Northeast region; 2) to study the current situation and the desirable conditions of the above stated center; 3) to develop strategies for organizing local wisdom learning center in the Northeast region. Mixed method research was used in this study. The sample group consisted of administrators, consultants, monks, community leaders and local wisdom scholars of local wisdom learning center in the Northeast region with the total number of 352 people. The research instruments consisted of questionnaires with the reliability of 0.99. The statistics used in this research comprised percentage, mean, standard deviation, Item-Objective Congruence Index (IOC) and PNI_{Modified} index.

The research results were found that:

1. Components of organizing local wisdom learning center in the Northeast region consisted of 6 aspects as follows: 1) collective decision-making, 2) structure and roles, 3) place and space management and equipment, 4) co-creating rules, 5) communication between member leaders and community organizations and 6) control and audit

2. The current situation of organizing local wisdom learning center in the Northeast region, in all, was at a moderate level, and the desirable conditions of organizing local wisdom learning center in the Northeast region, in all, were rated at the highest level.

3. The results of organizing local wisdom learning center in the Northeast region consisted of 6 strategies, 28 measures and 28 indicators as follows: Co-creating rules

comprised 4 measures and 4 indicators. Communication between member leaders and community organizations comprised 4 measures and 4 indicators. Collective decision-making comprised 4 measures and 4 indicators. Structure and roles comprised 5 measures and 5 indicators. Place and space management and equipment comprised 5 measures and 5 indicators. Control and audit comprised 6 measures and 6 indicators.

Keywords: Strategies; Organizing; Local wisdom learning center

1. บทนำ

ประชาชนจะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้อย่างมีความสุขนั้น จะต้องปรับตนเองให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไปได้อย่างเหมาะสมการให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีการนำเสนอแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนที่สมาชิกในชุมชนตัดสินใจจากข้อมูลการสร้างเวทีเรียนรู้เสวนาประชาคม แล้วนำข้อมูลของชุมชนมาวิเคราะห์ศักยภาพเพื่อวางแผนการบริหารจัดการและพัฒนากลุ่มตามแนวทางหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Lapmak, 2010) เครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองต้องอาศัยความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพที่เป็นพื้นฐานการดำรงชีวิตที่จะนำไปสู่การพัฒนาตนพัฒนาชุมชนและพัฒนาประเทศหลายชุมชนของสังคมไทยจึงได้มีการนำแนวคิดการจัดการความรู้ไปใช้ควบคู่กับการพัฒนาชุมชน ซึ่งสังคมปัจจุบัน สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ยุคสังคมแห่งการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด การจัดการกระบวนการเรียนรู้สำหรับชุมชน คือ ช่วยให้ชุมชนค้นพบ และพัฒนาศักยภาพของคนจนสามารถ “พึ่งตนเองได้” ซึ่งจะเป็นชุมชนเรียนรู้ตัดสินใจได้อย่างเป็นอิสระ สามารถจัดการ “ทุน” ของตนเอง

ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยุทธศาสตร์ใหม่ของการพัฒนาที่สอดคล้องกับสถานการณ์ของชุมชน จึงต้องวางอยู่บนหลักการพื้นฐานหลัก 4 ประการ คือ 1) สร้างความเชื่อมั่น 2) พัฒนาความสัมพันธ์ 3) พัฒนาระบบการจัดการและ 4) การเรียนรู้ (Phongphit, Nanthasuwanan and Rakphini, 2011) หัวใจสำคัญของเศรษฐกิจพื้นฐานอยู่ที่การรวมตัวกันของชาวบ้าน ในการทำอาชีพต่างๆ โดยอาศัยประสบการณ์การแก้ไขปัญหาหรือการเอาตัวรอดในสังคมชีวิต ชุมชนเป็นอีกหน่วยงานหนึ่งหรือเป็นอีกองค์กรหนึ่งของสังคมประกอบด้วยกลุ่มต่างๆ มากมายที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน มีปฏิสัมพันธ์กันหล่อหลอมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่สั่งสมและสืบทอดกันกลายเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านในด้านต่างๆ มากมาย ซึ่งภูมิปัญญาพื้นบ้านของแต่ละชุมชนในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทยมีความหลากหลาย ตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างท้องถิ่น ที่มีอยู่ตามธรรมชาติของมนุษย์เกิดขึ้นจากการปรับตัวหรือแก้ไขปัญหาแลอุปสรรคจากการทำเป็นวิถีชีวิตประจำวัน (Na Thalung, et al., 2004)

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นศูนย์รวมข้อมูลข่าวสารและความรู้ของชุมชน จะนำไปสู่การส่งเสริม

โอกาสในการเรียนรู้การถ่ายทอดการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญาวัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน เป็นแหล่งบริการ ชุมชนด้านต่างๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่สอดคล้อง กับความต้องการการเรียนรู้ของชุมชน โดยเน้น กระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งจะก่อให้เกิด ชุมชนแห่งการเรียนรู้และมุ่งการพัฒนาแบบ มุ่งตนเองเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของประชาชน (Ministry of Interior Department of Community Development, 2008) เป็นแหล่งการเรียนรู้ ทุกด้านทุกรูปแบบไม่เน้นการเรียนการสอนใน ห้องเรียนเป็นศูนย์กลางที่ประชาชนทุกคนสามารถ เข้ามาเรียน ค้นหาความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้และ ประสบการณ์ รวมถึงการพบปะสังสรรค์เพื่อสร้าง ความเข้าใจ ความร่วมมือในการพัฒนาตนเองและ ชุมชนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของ ประชาชน โดยประชาชนเพื่อประชาชน

จากความเป็นมาและความสำคัญของ ปัญหาดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจและเลือกที่จะ ศึกษายุทธศาสตร์การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนนำร่องในรูปแบบ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและกลุ่มอาชีพจนประสบความสำเร็จกลายเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีองค์ความรู้ จนทำให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีผู้เข้าไปศึกษา เรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งการค้นหาคำว่าความรู้ความจริงในการวิจัยครั้งนี้ จะนำไปสู่การวางแผนปรับปรุงพัฒนาด้านองค์กร ชุมชนและกลไกการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการพัฒนา

ชุมชนด้วยตัวของชุมชนเองและจัดการความรู้และ องค์กรชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่ พึ่งประสงค์ของการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์การดำเนินงาน ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
  - 1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิง ปริมาณครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารศูนย์ฯ ที่ปรึกษาศูนย์ฯ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน ในศูนย์ การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียง เหนือ จำนวน 245 ศูนย์ รวมทั้งสิ้น 4,165 คน
  - 1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร ศูนย์ฯ ที่ปรึกษาศูนย์ฯ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และ ปราชญ์ชาวบ้าน ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวนทั้งสิ้น 350 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ แครจซีและมอร์แกน (V.R. Krejcie & D.W. Morgan)

(Sri Sa-at, 2004) แล้วเลือกตัวอย่างประชากรด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่ายแบบแบ่งชั้น (เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่กระจายและครอบคลุม

1.3 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มเป้าหมายการศึกษา โดยการเลือกแบบเจาะจง จากศูนย์การเรียนรู้จำนวน 10 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช จังหวัดขอนแก่น พ่อครูประมวล พิมพ์เสน ศูนย์การเรียนรู้วัดแจ้งสว่างนอก จังหวัดขอนแก่น ศูนย์การเรียนรู้กลุ่มทอผ้าด้วยกี่กระตุกบ้านโนนชัย จังหวัดขอนแก่น ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปกรรมการแสดงพื้นบ้านหมอลำแม่ครูราตรี ศรีวิไล จังหวัดขอนแก่น ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านดงบัง จังหวัดขอนแก่น ศูนย์ฟื้นฟูภูมิปัญญาไทย จังหวัดบุรีรัมย์ ศูนย์เรียนรู้บ้านคำปลาหลายจังหวัดขอนแก่น ศูนย์ฝึกอบรมเกษตรผสมผสานบ้านโนนรัง-บุรพา จังหวัดนครราชสีมา ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน บ้านมะเมียง จังหวัดสุรินทร์ และศูนย์วิสาหกิจชุมชนตำบลละทาย จังหวัดศรีสะเกษ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงได้องค์ประกอบการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) การตัดสินใจร่วมกัน 2) การจัดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ 3) การจัดสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ 4) การสร้างกฎ กติการ่วมกัน 5) การสื่อสารระหว่างผู้นำ สมาชิกกับองค์กรชุมชน และ 6) การควบคุมตรวจสอบ

3. ขอบเขตด้านสถานที่และระยะเวลา

สถานที่ในการวิจัยคือศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 245 ศูนย์ ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย คือ ปีการศึกษา 2561

4. สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด ได้แก่ ด้านการควบคุมตรวจสอบ รองลงมา ได้แก่ ด้านการสื่อสารระหว่างผู้นำ สมาชิกกับองค์กรชุมชน และด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด ได้แก่ ด้านการสร้างกฎ กติการ่วมกัน

2. ผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาพรวมมีระดับที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด พบว่า ด้านที่มีระดับที่พึงประสงค์สูงสุด ได้แก่ ด้านการสื่อสารระหว่างผู้นำสมาชิกกับองค์กรชุมชน รองลงมา ได้แก่ ด้านการตัดสินใจร่วมกัน ด้านการควบคุม และด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด ได้แก่ ด้านการสร้างกฎ กติการ่วมกัน ซึ่งผลการประเมินความต้องการจำเป็นของการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีประสิทธิผลของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย 6 ด้าน พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นที่สำคัญมากที่สุด และมีความเร่งด่วนที่ต้องการได้รับการพัฒนาทางด้านสร้างกฎ กติการ่วมกัน รองลงมา ได้แก่ ด้านการสื่อสารระหว่างผู้นำ สมาชิกกับองค์กรชุมชน ด้านการตัดสินใจร่วมกัน ด้านการจัดสถานที่

ที่และวัสดุอุปกรณ์ และด้านการจัดโครงสร้างและบทบาท ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการควบคุมตรวจสอบ

3. ผลการศึกษายุทธศาสตร์การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยนำเสนอยุทธศาสตร์การบริหารศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีประสิทธิผลของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ดังนี้ 1) การตัดสินใจร่วมกัน 2) การจัดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ 3) การจัดสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ 4) การสร้างกฎกติการ่วมกัน 5) การสื่อสารระหว่างผู้นำ สมาชิกกับองค์กรชุมชน และ 6) การควบคุมตรวจสอบพบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ยุทธศาสตร์การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้ง 6 ยุทธศาสตร์ ที่ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปสอบถามผู้บริหารศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 15 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ยุทธศาสตร์ และยุทธศาสตร์ที่มีความเหมาะสมระดับมาก 2 ยุทธศาสตร์ โดยยุทธศาสตร์ที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมสูงสุดคือ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเสริมสร้างการสื่อสารระหว่างผู้นำสมาชิกกับองค์กรชุมชนรองลงมา คือ ยุทธศาสตร์ที่ 6 การควบคุมตรวจสอบ ส่วนกลยุทธ์ที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมต่ำสุดคือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างกฎ กติการ่วมกัน

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีประเด็นสำคัญที่น่าสนใจควรแก่การนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่ปฏิบัติสูงสุด ได้แก่ ด้านการควบคุมตรวจสอบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของฉลาด จันทรสุมบัติ (Chantarasombat, 2004) ศึกษาเรื่องการสร้างและพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเอง พบว่า 1) หลักการสร้างผู้นำในการเปลี่ยนแปลง โดยเน้นการสร้างและพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชน สุวิสาห์กิจ และการทำงานแบบมีส่วนร่วมควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพผู้นำในการเปลี่ยนแปลง กระบวนการเรียนรู้ 2) การสร้างและพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชน 3) แนวทางการปรับบทบาทของพัฒนาการ

2. สภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือภาพรวมมีระดับที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด พบว่า ด้านที่มีระดับที่พึงประสงค์สูงสุด ได้แก่ ด้านการสื่อสารระหว่างผู้นำสมาชิกกับองค์กรชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Eptein (2000) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ในองค์กร พบว่า ในการแบ่งปันแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ที่ซ่อนเร้นในตัวบุคคลนั้น การใช้วิธีติดต่อสื่อสารแบบพบปะสนทนาโดยตรงจะให้ผลดีกว่าใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์

ความสัมพันธ์แบบใกล้ชิดจะมีบทบาทสำคัญมากต่อการแพร่กระจายความรู้

3. ยุทธศาสตร์การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และผ่านการประเมินความต้องการจำเป็น PNI ^{modified} รวมทั้งผลจากการดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิ และผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ พบว่า

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างกฎกติการ่วมกัน มีเป้าหมาย เพื่อให้ศูนย์การเรียนรู้และชุมชนมีกฎกติกาข้อตกลงร่วมกัน ซึ่งมีผลของการประเมินความต้องการจำเป็นสูงเป็นอันดับ 1 ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ ดังที่ฉลาด จันทรสมบัติ (Chantarasombat, 2004) ศึกษา กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรม: กรณีศึกษา กลุ่มทอผ้าพื้นเมืองชุมชนวังจันทน์ ตำบลนาข่า อำเภอลำดวน จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ทั้งกลุ่มองค์กรชุมชนและองค์กรประชาสังคมที่ปรึกษาจะต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน การส่งเสริมสนับสนุนให้กลุ่มองค์กรชุมชนได้วิเคราะห์สถานการณ์ ปัญหา รู้จักตนเอง นำไปสู่การจัดทำแผนปฏิบัติตามผล ติดตามตรวจสอบสรุปทบทเรียนอย่างต่อเนื่องนำไปสู่การเรียนรู้จริง โดยใช้หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเสริมสร้างการสื่อสารระหว่างผู้นำ สมาชิกกับองค์กรชุมชน มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างการสื่อสารระหว่างผู้นำ สมาชิกกับองค์กรชุมชนของบุคลากรในศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งมี

ผลของการประเมินความต้องการจำเป็นสูงเป็นอันดับ 2 ดังที่บุญส่ง หาญพานิช (Hanphanich, 2003) ศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย พบว่า ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา มีความต้องการระดับมากขณะที่สภาพความเป็นจริงในปัจจุบันเกิดขึ้นในระดับค่อนข้างน้อยในทุกด้านที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการความรู้ ได้แก่ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การนำความรู้ไปใช้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ การบริการความรู้ การสื่อสารความรู้ การใช้เทคโนโลยี วัฒนธรรมการไว้วางใจ วัฒนธรรมพลังร่วม

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเสริมสร้างการตัดสินใจร่วมกัน มีเป้าหมาย เพื่อให้บุคลากรมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งมีผลของการประเมินความต้องการจำเป็นสูงเป็นอันดับ 3 ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ ดังที่ ฉลาด จันทรสมบัติ (Chantarasombat, 2004) ศึกษาเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา เป็นเครือข่ายที่รวมตัวกันของกลุ่มอาชีพ พบว่า เครือข่ายทางเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมาได้มีกระบวนการสร้างความรู้ผ่านการจัดกิจกรรมการประชุมเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยน เวทีสรุปทบทเรียน การฝึกอบรมถ่ายทอด การฝึกปฏิบัติจริง และการประสานกับหน่วยงานภายนอกเป็นกระบวนการสร้างความรู้เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับสมาชิกกลุ่มเครือข่าย

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การจัดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ที่มีเป้าหมายเพื่อจัดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่เพื่อกำหนดขอบเขตการทำงานของ

บุคลากรในศูนย์เรียนรู้ ซึ่งมีผลของการประเมินความต้องการจำเป็นสูงเป็นอันดับ 4 ประกอบด้วย ดังที่รัตนะ บุญมัธยะ และคณะ (Bunmathaya, et al., 2005) ได้ศึกษาการสังเคราะห์องค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการความรู้เพื่อชุมชนเป็นสุขในภาคอีสาน: กรณีเครือข่ายอินแปง ประชาชนบ้านภาคอีสานและชุมชนศิระชะอโศก พบว่ากลไกการจัดการความรู้ของเครือข่ายชุมชน คือ ตัวผู้นำองค์กรชุมชนและเครือข่ายชุมชน รวมทั้งองค์กรพัฒนาจากภายนอกที่เป็นภาคีพันธมิตรของเครือข่าย

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การส่งเสริมจัดสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ มีเป้าหมาย เพื่อส่งเสริมจัดสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ในศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งมีผลของการประเมินความต้องการจำเป็นสูงเป็นอันดับ 5 ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ดังที่ รัตนะ บุญมัธยะ (Bunmathaya, et al., 2005) ได้ศึกษาการสังเคราะห์องค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการความรู้เพื่อชุมชนเป็นสุขในภาคอีสาน: กรณีเครือข่ายอินแปงประชาชนบ้านภาคอีสานและชุมชนศิระชะอโศก พบว่า ความรู้ท้องถิ่นที่ชุมชนใช้ในการสร้างความสุข คือ ความรู้ที่เกี่ยวกับการเกษตรแบบพึ่งตนเองในรูปแบบเศรษฐกิจระบบพอเพียง โดยเชื่อมประสานให้ผู้นำจากหลากหลายพื้นที่ได้มาพบปะ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ จนเกิดความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะเครือข่ายของกระบวนการเรียนรู้

ยุทธศาสตร์ที่ 6 การควบคุมตรวจสอบมีเป้าหมายเพื่อจัดให้มีระบบการควบคุมตรวจสอบการดำเนินงานในศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งมีผลของการประเมินความต้องการจำเป็นสูงเป็นอันดับ 6

ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์ ดังที่ ฉลาด จันทรสสมบัติ (Chantarasombat, 2004) ศึกษา กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรม: กรณีศึกษา กลุ่มทอผ้าพื้นเมืองชุมชนวังจันทน์ พบว่า ทั้งกลุ่มองค์กรชุมชนที่ปรึกษาจะต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และพยายามกระตุ้นติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรนำผลการวิจัยทั้ง 6 ยุทธศาสตร์ 6 เป้าหมาย 36 กลยุทธ์ 36 ตัวชี้วัดไปปรับใช้ในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.2 ผู้บริหารศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ยุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปปรับใช้ในการกำหนดนโยบาย การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนา

2. ข้อเสนอแนะสำหรับวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยด้านการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อนำสู่แนวทางการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืนต่อไป

References

- Bunmathaya, R., et al. (2005). *Synthesis of local knowledge about knowledge management for a happy community in the northeast: In case of Inpang Network Northeastvillagers and Srisa-Asoke community*. Bangkok : Thailand Research Fund.
- Chantarasombat, C. (2004). *Creating and developing a community organization network for self-reliance Mahasarakham: Center for Learning and Strengthening Community and Foundation Economy*. Mahasarakha : Faculty of Education, Mahasarakham University.
- Epstein, Lisa Dickstien. (2000). *Sharing Knowledge in Organization: How People use Media to Communication. Doctor's Dissertation*. Berkeley : University of California.
- Hanphanich, B. (2003). *Development of knowledge management model in Thai higher education institutions. Doctor of Philosophy Thesis*. Graduate School : Chulalongkorn University.
- Lapmak, C. (2010). *Knowledge management system model and knowledge-driven process according to the sufficiency economy approach: a case study of Thoranee Kham community, Khok Faet Subdistrict, Nong Chok District, Bangkok*. Bangkok : National Institute of Development Administration Bangkok.
- Ministry of Interior Department of Community Development. *Indicator 6 Multiply 2*. <http://cddweb.cdd.go.th> (Accessed 10 July 2018).
- Na Thalang, E., et al. (2004). *Thaksin wisdom. Lertchai Sirichai (inland), Local wisdom from facts raised to the paradigm of community strength*. Nakhon Si Thammarat : School of Liberal Arts, Walailak University.
- Phongphit, S., Nanthasuwanan, W. and Rakphiniij, C. (2001). *Community Enterprise Master plan, concept, guideline, sample, bill*. Bangkok : Thai wisdom.
- Sri Sa-at, B. (2004). *Statistical methods for research*. Bangkok : Suviriyasarn.

